

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jus Canonicvm R.P. Pavli Laymanni, Soc: Jesu Theologi, Et
Olim In Alma Et Episcopali Academia Dilingana SS.
Canonum Ordinarii Professoris**

Laymann, Paul

Dilingæ, 1666

Capitvlvm II. Cognoscentes.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62559](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62559)

di casibus Iudicis cuiusque arbitrio, secundum facti, & personarum qualitates, multum relinqui debet, iuxta supra cit. l. aut facta.

Solet quidem interdum in lege speciatim designari, quinam v. g. metus grauis, quæ atrox iniuria censenda sit, aut quænam sufficientia ad torquendum reum indicia; sed id ferme tantum exempli loco fit, vt videre licet in criminali Caroli V. Cæsaris processu Iudicibus præscripto, & videri possunt, quæ docui mor. Theol. lib. 1. tr. 2. c. 6. n. 5. Iudex verò iis, quæ lege definita sunt, diligenter consideratis, ad paria, seu *similia procedere* inde, *arg. ita ius dicere debet*, l. non possunt 11. ff. de legibus.

- 17 Addunt porro Abb. hic n. 15. Fel. n. 54. & alij, Si casus neque per leges, neque per consuetudinem seu Curie stylum, decisionem habeat, quod Iudex in iudicando adherere debeat Doctorum opinioni communi. Ratio est: quia Iudex, cum inter partes litigantes arbiter constitutus, quid vel quantum cuique iuris competat, definire debeat, quæ probabiliora, seu veritati ac iustitiæ magis consentanea sunt, sequi cogitur, vt docui lib. 1. Theol. moral. tr. 1. c. 5. n. 16. Sententia autem, cui plerique seu communiter omnes in eo genere periti adherent, probabilior & veritati magis consentanea est: Ergo Iudex in iudicando eam sequi cogitur.

- 18 Limitari, seu declarari debet, Quod interdum vnius Doctoris sententiam v. g. Bartoli, aut Abbatis Panormitani, alij plurimi, sine maiore aliqua examinatione sequantur. Tunc fieri potest, vt ea per nouas, ac solidas rationes de falsitate ab vno, aut pluribus Doctoribus conuicta sit, adeoque pauciorum sententia præferri non immerito possit, vt aperte indicatur in l. 1. C. de veteri iure enucleando, ibi: *sed neque ex multitudine authorum, quod melius est, indicatore, cum possit vnus forsitan & deterioris sententia & multos & maiores aliqua in parte separare*, vbi Gl. marginalis ait, *Ponderanda sunt sententia, non numeranda*. Consentire videtur c. Capellanus 4. de feriis.

- 19 Deinde limitat hic Felin. n. 54. post Bar-

tolum in l. vt vim 19. n. 8. ff. de iustitia & iure, quod auctoritas Glossæ contra opinionem communem præualet. Quæ tamen limitatio non placet, quin potius ita dicendum: Licet magna, & si cætera paria sint, maior sit Glossæ, quàm alterius Doctoris auctoritas, quippe cum digna iudicata fuerit, vt ad canonis aut legis declarationem, in iuris corpore poneretur, nulla tamen Glossæ ratio habenda est, contra quam alij plerique Doctores sentiunt, eiusque doctrinam per iura & rationes reprobant. Quæ de re videri potest Zasius singular. respons. cap. 7. quem refert & sequitur Gaill lib. 1. obseruat. pract. obs. 153. n. 7. & 8. reprehendentem eos, qui ab vno homine, videl. Accursio, sæpenumero lapsi, constitutionis intellectum pendere existimant. æquitate, litera & natura eius posthabitis.

Quædam hinc obiter adijcienda: I. Quod 20 And. Gaill admonet cit. n. 8. Glossam inaniter allegari absq; textu, si ipsum ius expressum habeatur. Quæ reprehensio etiam in eos cadit, qui Doctorum auctoritates cumulant, prætermisso canone aut lege, ex qua tota doctrina accepta est.

II. Ex Felino hic n. 55. Si Glossa plures 21 opiniones referat, censendam esse approbare postremam, nisi aliud ex verbis eius colligi possit. Quod etiam de aliorum Doctorum scriptis sentiendum est.

CAPITVLVM II.

Cognoscentes.

PARAPHRASIS.

Qui culpâ caret, damnum aliquod sustinere nõ debet. Quare lex de nouo promulgata ad facta præterita, seu antecedentia non extenditur; ne alioquin legis prohibitionem, (aut præceptionem) ignorantes, detrimentum aliquod incurrant.

SVMMARYM.

1. Res, quæ culpâ caret, in damnum vocari non conuenit, nisi inter contrahentes conuentum sit, vt etiam casus fortuitus & inculpatus præsterur, aut ob publicum bonum

bonum aliquis etiam sine culpa iure suo priuetur.

2. Lex lata ad presentia se non extendit, sed tantum ad futura.
3. Lex inuincibiliter ignorantem non obligat ad culpam, nec pœnam. secus est, si sit irritans, quæ effectum suum consequitur etiam erga illos, qui post sufficientem promulgationem, eam inuincibiliter ignorant.
4. Alleganti ignorantiam legis non creditur in foro externo, nisi eam demonstret, cui non obstat regula Iuris 47. in 6. Præsumitur ignorantia, ubi scientia non probatur; recipit enim plures limitationes.
5. Si legis ignorantia demonstrari nequeat, possit autem coniecturis semiplene probantibus ostendi, in supplementum iuramentum deferri potest à Iudice.
6. Ignorantia naturalium legum non præsumitur, aut allegata admittitur, nisi ostendatur mentis impotem aliquem fuisse, aut infantem, aut intellectu non ita perspicacem esse.
7. In foro conscientie creditur dicenti pro se, & contra se, accusanti & excusanti; dummodo de contrario non constet.

Capitulum hoc sumptum est ex Gregorio I. Papalib. 7. registri, indi. 2. ep. 35. ad Fortunatum Neopolitanum Episcopum. Continet autem tres regulas, siue annotanda, quæ in Glossâ hîc colliguntur.

Primum est in textu, *Rem, quæ culpâ caret, in damnum vocari non conuenit.* Quæ tamen regula limitari debet primò; Nisi inter contrahentes aliquos conuentum sit, ut non culpa tantum, sed etiam casus fortuitus, & inculpatus præstetur, v. g. à commodatario, e. vn. de commodato. Secundò; Nisi ob publicum bonum, aliquis, absque culpa, iure suo priuetur. Quandoquidem Magistratus, præsertim supremus, de bonis priuatorum ex graui publica causa disponere potest; cum bonum priuatum bono publico, tanquam vniuersaliori & præstantiori posthaberi debeat. Quâ de re supra dixi tit. præc. c. 2. n. 3. & infra dicendum in c. Quæ in ecclesiarum,

hoc tit. Videri potest Mart. Nauarr. in c. Aut facta §. Euentus. n. 9. ver. Tertiò, d. 1. de pœnit.

Alterum. Lex lata ad futura negotia refertur, ad præterita autem se non extendit. De hoc dicitur in c. vlt. hoc tit.

Tertium. Lex ignorantes non constringit, ut etiam habetur in c. 2. eod. tit. in 6. Intelligi autem id debet de ignorantia probabili, & inculpata, & lege quatenus obligatoria est: Vt proinde sensus sit, quòd inuincibiliter & inculpate ignorantes alicuius legis promulgationem, eam non astringuntur, siue ad culpam, siue ad pœnam, iuxta c. 1. de concess. præbendæ, in 6. Nam ignorantia tollit voluntarium: sine voluntario autem non est culpa; consequenter nec pœna locum habet; quâdoquidem culpa & pœna correlata sunt, ut colligitur ex c. satis peruersum 7. d. 56. & reg. 13 1. ff. Quare transgressio legis probabiliter ignoratæ materialis, non formalis censeri debet. Videri potest Nauar. lib. 1. cõsil. 1. de constitut. Suarez lib. 5. de legibus c. 12. n. 3. Mol. tract. 5. de iustit. disp. 7 1. n. 9. & seqq. & quæ docui lib. 1. Theol. moral. tr. 4. c. cap. 2. & 20.

Secus autem sentiendum de lege infirmante aliquem actum, v. g. contractum, nisi secundum præscriptam formam institutus sit: Ea enim lex effectum consequitur etiam erga illos, qui post sufficientem promulgationem, inuincibiliter ignorant. Exempli causa, si quis ex inuincibili ignorantia matrimonium contrahat cum consanguinea, aut affine sua intra quartum gradum, à culpa quidem immunis est, matrimonium tamen non subsistit. Ita annotauit præter alios hîc Henr. Boich. n. 2. & docui in cit. c. 2. n. 7.

Quæritur hoc loco; Num alleganti legis latæ ignorantiam in foro externo credendum sit? Videtur affirmandum ob reg. iuris 47. in 6. *Præsumitur ignorantia, ubi scientia non probatur.* Ratio huius regulæ est; quia scire est actus positiuus; nescire autem quid negatiuum, seu priuatiuum: At qui affirmanti aliquid actum esse, probandi necessitas incumbit, non ei qui negat, l. 2. ff. de probat. l. actor 23. C. eod.

B

Sed

4 Sed contrarium est dicendum ex communi doctrina, quam tradit Gl. in c. 2. ver. non probatur. d. 2. Ignorantiam legis aut edicti publici alleganti non esse fidem habendam, nisi illam demonstrat, ut colligitur ex c. vlt. Qui matrimonium accusare possunt. Ad regulam iuris responderi debet, eam plures limitationes recipere, quarum prima est, Quod factum proprium aliquis ignorare, aut oblitus esse non presumitur, iuxta c. ab excommunicato 41. de rescriptis: Nisi interdum obtemporis transacti diuturnitatem, ut docet Ioseph. Mascardus de probat. concl. 879. n. 40. Altera, Si quis dicat se nescire ea, quae scire ad officium suum pertinent, audiendus non est, iuxta c. innotuit, 21. de elect. Tertia limitatio ad propositum nostrum est, si quis dicat se nescire ea, quae publice gesta sunt: Quamobrem si lex in loco publico legitime promulgata est, & multo magis, postquam in communem observationem devenit, eius ignorantiam alleganti fides non habetur, iuxta c. 1. de postul. Prælator. & supra cit. c. vlt. Qui matrim. accus. possunt. ibi, *Cum rationabiliter presumatur, quod denunciationem publice factam, idem existens in ipsa diocesi minime ignoravit. &c.*

Verumtamen hæc res ita in presumptione iuris consistit, ut interim aduersus eam admittatur probatio in contrarium; si videlicet, aut verisimilibus coniecturis legis læ ignorantia ostendatur, admittenda tunc erit excusatio. Id vero variis modis accidere potest: I. Si ius valde abstrusum, ac paucis, & non nisi valde doctis cognitum sit, eius allegata ignorantia probabilis, & à pœna reuocabilis videri potest, sicuti ex communi docet Mol. cit. disp. 71. n. 10. vers. Quia re vera. II. Si quis inter homines non habitauit, aut in carcere conclusus fuit, ut credibile sit, legis notitiam non accepisse, uti annotauit Boich hinc n. 6. III. Si quis absens fuerit à diocesi, prouincia, aut ciuitate, in qua lex promulgata est, uti colligitur ex cit. c. vlt. & tradit Gl. fin. hinc, & bene declarat Abb. n. 10. Qui recte etiam docet, in constitut. Imperatoria scientiam præsumi post lapsum duorum mensium à die factæ promulgationis in prouincia,

iuxta Auth. Ut factæ nouæ cõstitutiones &c. collat. 5. At vero in legibus Pontificiis, vel statutis inferiorum legislatorum, tempus præsumptæ scientiæ, seu exclusæ ignorantie, arbitrarium esse, consideratà loci distantia. Vide quæ docui lib. 1. Theol. moral. tr. 4. c. 2. IV. In quibusdam personis, vid. muliere, milite, Minore annis xxv. simplici agricola, facilius est coniectura, eos legem publicam inculpate ignorasse, uti docui eod. tr. 4. cap. 20. n. 7.

His adde, si legis ignorantia non certis, sed verisimilibus tantum, siue semiplene probantibus coniecturis ostensa sit, in supplementum deferri à Iudice posse iuramentum, argum. supra cit. c. vlt. c. vt circa 4. c. nulli 8. de elect. in 6. & tradit Gl. in c. 2. ver. non probatur. d. 82. Abb. hinc n. 9. Felin. n. 11. Gaill lib. 2. obser. pract. obs. 148. n. 23. & seqq. Molin. cit. disp. 71. n. 3. Ob regulam communiter receptam Gl. in c. si vero aliquis 4. ver. propria manu, de sent. excomm. Quod ea, quæ occulta sunt, aut in animo consistentia, cum aliam dilucidam plerumque probationem habere non possint, per iuramentum confirmari debent.

Porro naturalium legum ignorantia inuincibilis multo minus presumitur, aut allegata admittitur, cum eæ naturaliter cognitæ, & in mentibus hominum veluti inscriptæ sint: Nisi ostendatur, aliquem mentis impotentem fuisse, aut infantem, aut non ita intellectu perspicacem, quin legem naturalem, non valde conspicuam, probabiliter ignorare potuerit, v.g. contractum aliquem, qui in loco aliquo passim celebratur, & à viris quibusdam doctis approbatur, iniquum & vsurarium esse. Qua de re Mol. cit. disp. 71. o. 14. In foro autem conscientie creditur dicenti pro se, sicuti & contra se; excusanti, sicuti & accusanti, dummodò de contrario non constat.

CAPITVLVM III.

Translatio.

SUMMARIVM.

1. Quod de uno connexo statuitur, ad alia quoque.